

Individuele welvaartsfuncties en sociale referentiegroepen

PROF. DR. B. M. S. VAN PRAAG*
 DR. IR. A. KAPTEYN*
 IR. F. G. VAN HERWAARDEN*

In drie artikelen zal een aantal empirische resultaten gepresenteerd worden van recent onderzoek op het gebied van de individuele welvaartsfunctie. In dit eerste artikel wordt het begrip sociale referentiegroep gekwantificeerd en de invloed van de inkomensverdeling in de sociale referentiegroep van een individu op zijn welvaartsfunctie van het inkomen onderzocht. De resultaten leiden tot een aantal nieuwe inzichten in de welvaartsaspecten van inkomensverdeling en economische groei.

1. Inleiding

In de traditionele economische literatuur is veel gefilosofeerd over de vraag waaraan geld zijn waarde ontleent. Geld kan men tenslotte niet eten. Kennelijk ontleent geld zijn waarde slechts aan de goederen die men ervoor kan kopen.

Een even hoog inkomen wordt door verschillende individuen echter verschillend gewaardeerd, ook als we corrigeren voor duidelijke behoeftenverschillen, zoals gezinsomvang 1). De vraag doet zich dan voor, waarom verschillende individuen hetzelfde inkomensniveau, dat voor ieder dezelfde consumptiemogelijkheden schept, verschillend waarderen.

Een voor de hand liggend antwoord is dat de waardering van het inkomen (of het daarmee mogelijk gemaakte consumptieniveau) voor een belangrijk deel tot stand komt door vergelijking met wat men zelf gewend is en door vergelijken met de inkomens van anderen. Lig het huidige inkomen daar veel onder, dan vindt men het inkomen „slecht”, ligt het er ver boven dan is men geneigd het „goed” te noemen.

Deze gedachtengang leidt tot de hypothese dat de waardering door een individu van inkomens gecorreleerd is met:

1. het eigen inkomen van het individu;
2. de inkomensverdeling in de sociale referentiegroep (SRG), waartoe het individu behoort;
3. de positie van het individu in de inkomensverdeling van zijn SRG.

Deze gedachten zullen in dit artikel nader worden uitgewerkt. In par. 2 beginnen we met het beschrijven van een operationele methode om per individu vast te stellen hoe hij verschillende inkomens waardeert. Het resultaat van deze meting noemen we de individuele welvaartsfunctie van het inkomen (WFI). In par. 3 zullen we de bovengenoemde hypothese in een toetsbare vorm gieten. In par. 4 zullen de resultaten m.b.t. de schatting van SRG's worden gepresenteerd, terwijl in par. 5 enige inkomenspolitieke aspecten zullen worden behandeld.

2. De individuele welvaartsfunctie van het inkomen

Een goede manier om erachter te komen hoe mensen bepaalde inkomens waarden is door hen dat direct te vragen. De volgende inkomenswaarderingsvraag werd tot nu toe (in licht variërende vorm gesteld) door ca. 16.000 mensen beantwoord 2) (ter illustratie zijn de geantwoorde bedragen van één respondent ingevuld): „Bij onderstaande vraag kunt u misschien het best bij de cursieve woorden beginnen. Probeer u in elk geval zo goed mogelijk *alle* bedragen in te vullen. Rekening houdend met mijn (onze) huidige levensomstandigheden zou ik een netto-gezinsinkomen per week/per maand/per jaar* (*omcirkel de periode) beschouwen als:

uitstekend	als het meer was dan	f. 50.000
goed	als het lag tussen	f. 30.000 en f. 50.000
ruim voldoende	als het lag tussen	f. 25.000 en f. 30.000
voldoende	als het lag tussen	f. 23.000 en f. 25.000
bijna voldoende	als het lag tussen	f. 20.000 en f. 23.000
onvoldoende	als het lag tussen	f. 16.000 en f. 20.000
zeer onvoldoende	als het lag tussen	f. 10.000 en f. 16.000
slecht	als het lag tussen	f. 5.000 en f. 10.000
zeer slecht	als het minder was dan	f. 5.000"

Wanneer de verbale kwalificaties „uitstekend”, „goed”, „ruim voldoende”, enz. worden vertaald in cijfers tussen 0 en 10 3), dan vinden we in het algemeen een verband tussen inkomensniveau en waarderingscijfers, zoals weergegeven in de figuren 1 en 2. We noemen de geschetste functies *welvaartsfunctie van het inkomen* (WFI).

De WFI's van verschillende individuen kunnen worden

* De auteurs zijn verbonden aan het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Publieke Sector, RU Leiden. De studie is mede tot stand gekomen met steun van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO) en is onderdeel van het „Leidse Inkomenswaarderingsproject”. De gebruikte gegevens zijn afkomstig van een enquête onder leden van de Consumentenbond, ontworpen door Prof. Dr. B. M. S. van Praag.

1) A. Kapteyn en B. M. S. van Praag, A new approach to the construction of family equivalence scales, in *European Economic Review*, 1976, vol. 7, blz. 313-335; A. Kapteyn en B. M. S. van Praag, Hoe duur is ons gezin?, *ESB*, 6, 13 en 20 november 1974.

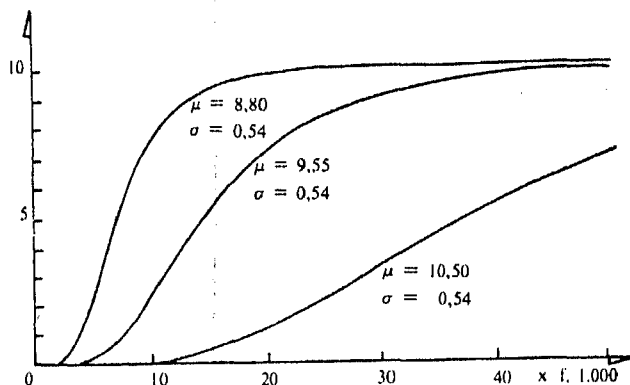
2) Zie o.a. B. M. S. van Praag, The welfare function of income in Belgium: an empirical investigation, *European Economic Review*, 1971, vol. 2, blz. 337-369; B. M. S. van Praag en A. Kapteyn, Further evidence on the individual welfare function of income: an empirical investigation in the Netherlands, *European Economic Review*, 1973, vol. 4, blz. 33-62; F. G. van Herwaarden, A. Kapteyn, B. M. S. van Praag, Twelve thousand individual welfare functions, *European Economic Review*, 1977, vol. 9, blz. 283-300.

3) De precieze manier waarop de verbale kwalificaties worden vertaald in cijfers is beschreven en gemotiveerd in o.a. Van Praag, op. cit., 1971 en Van Praag en Kapteyn, op. cit., 1973.

beschreven door dezelfde wiskundige formule 4), maar de parameters van de WFI's verschillen per individu. De WFI van elk individu wordt beschreven door twee parameters, die we aanduiden met resp. μ en σ .

De betekenis van de parameter μ kan worden begrepen door te kijken welk inkomen door een individu met een 5 wordt gewaardeerd. Dit inkomen noemen we het *mediaaninkomen* van het individu en blijkt gelijk te zijn aan e^μ (met e het grondtal van de natuurlijke logaritme). Hoe hoger het mediaaninkomen van een individu is, des te verder ligt zijn WFI naar rechts (zie figuur 1).

Figuur 1. Individuele welvaartsfuncties voor verschillende waarden van μ

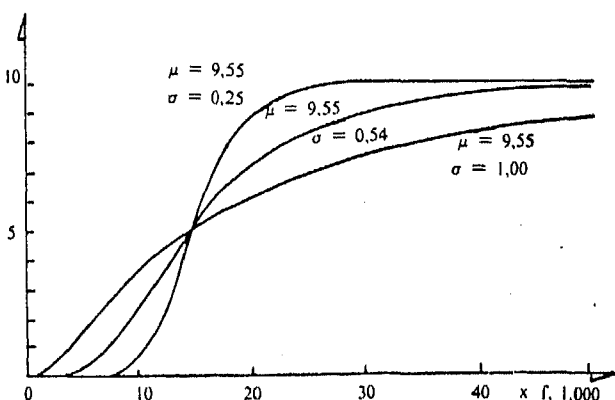
WFI's die hetzelfde mediaaninkomen hebben, kan men nog onderscheiden naar de helling. Deze helling wordt bepaald door de tweede parameter: σ . Wanneer iemand over een breed inkomensinterval in staat is de welvaartseffecten van inkomensverschillen te onderscheiden, d.w.z. dat zijn WFI stijgt over een breed inkomensinterval, dan noemen we hem *welvaartsgevoelig*; verloopt de welvaartsfunctie bijna sprongsgewijs over een smal inkomensinterval, dan noemen we het individu weinig welvaartsgevoelig. Hij is dan slechts gevoelig voor de welvaartseffecten van inkomensverschillen binnen een klein inkomensinterval. Buiten dat interval waardeert hij alle inkomens met (bijna) nul of met (bijna) 10.

In figuur 2 zijn curven met verschillende σ , maar met gelijke μ getekend. De parameter σ kan alleen niet-negatieve waarden aannemen. Voor de antwoorden ingevuld in de boven geciteerde vraag is $\mu = 9,83$ en $\sigma = 0,85$ en $e^\mu \approx 18.600$.

Samenvattend stellen we:

- μ geeft de ligging van de curve aan, e^μ is het mediaaninkomen (dat met een 5 gewaardeerd wordt);
- σ is de welvaartsgevoeligheid, d.w.z. in hoeverre het individu in staat is te differentiëren (wat welvaart betreft) tussen verschillende inkomensniveaus.

Figuur 2. Individuele welvaartsfuncties voor verschillende waarden van σ

3. Variabelen die μ en σ verklaren

De in de inleiding genoemde determinanten van inkomenswaardering kunnen nu worden toegespitst op de verklaring van het mediaaninkomen e^μ en de welvaartsgevoeligheid σ . We zullen eerst de verklarende variabelen van het mediaaninkomen behandelen en daarna die van de welvaartsgevoeligheid.

Er zijn 3 belangrijke verklarende variabelen voor het mediaaninkomen: het eigen inkomen, het gemiddelde SRG-inkomen en de gezinsgrootte.

De invloed van het eigen inkomen van een individu op zijn mediaaninkomen is — zoals duidelijk zal zijn — onderwerp geweest van diverse eerdere studies 5). In elk van deze studies werd een positieve samenhang gevonden tussen het werkelijk genoten inkomen van een individu 6) en zijn mediaaninkomen. M.a.w. naarmate iemands inkomen hoger is, ligt zijn WFI verder naar rechts. Het verband tussen eigen inkomen en mediaaninkomen kan worden gekarakteriseerd door een elasticiteit: de *preference drift*. Deze geeft aan hoeveel procent iemands mediaaninkomen stijgt indien zijn inkomen met 1% stijgt. In het vervolg komen we op de preference drift terug.

In dit artikel laten we verder de gezinsgrootte buiten beschouwing en gaat onze belangstelling voornamelijk uit naar de invloed van de inkomensverdeling in de SRG van een individu. Deze inkomensverdeling kan, als elke verdeling, beschreven worden door gemiddelde en spreiding 7). Het ligt voor de hand dat het mediaaninkomen van iemands WFI positief samenhangt met het gemiddeld inkomen in zijn SRG. Immers, hoe hoger de inkomens in iemands SRG, des te hoger zijn aspiratieniveau zal zijn. Een hoog aspiratieniveau uit zich in het ver naar rechts liggen van de WFI: alleen hoge inkomens worden redelijk hoog gewaardeerd (vgl. figuur 1).

Het probleem bij een begrip als „het gemiddeld inkomen in iemands SRG” ligt uiteraard in de definitie van de SRG. Hoezeer het van oorsprong sociaal-psychologische begrip referentiegroep ook mag zijn ingeburgerd in het dagelijks spraakgebruik, het precies aangeven hoe de SRG van een willekeurig individu eruit ziet gaat vooralsnog de kracht van de beoefenaars van de sociale wetenschappen te boven. Wij hebben het gemiddeld inkomen in de SRG van een individu gedefinieerd als een gewogen gemiddelde van inkomens. De weging vindt plaats met z.g. *referentiegewichten*. Een referentiegewicht is groot als het een inkomen betreft van iemand waarmee het individu zich veelvuldig vergelijkt (bijvoorbeeld: vrienden, burens, collega's). Het zal klein zijn als het om een inkomen gaat van iemand met wie hij zich weinig vergelijkt (bijvoorbeeld: een ver familielid). Nog anderen waarmee het individu zich niet vergelijkt krijgen een gewicht nul.

Elk individu past in principe zijn eigen wegingssysteem toe op zijn omgeving, d.w.z. elk individu heeft een eigen SRG. In deze conceptie verschillen de SRG's van twee individuen dan ook niet omdat er verschillende mensen in zitten, maar omdat dezelfde mensen met een verschillend gewicht meetellen. Wanneer we dus spreken van mensen in iemand's SRG dan zijn dat in principe alle individuen in de maatschappij. De meeste mensen in een SRG hebben dan waarschijnlijk wel een

4) De waardering van een inkomensbedrag z , $U(z)$, blijkt in het algemeen zeer goed benaderbaar door een lognormale verdelingsfunctie, d.w.z. $U(z) \approx A(z; \mu, \sigma)$.

5) Zie o.a. de publikaties genoemd in voetnoot 2, maar bijvoorbeeld ook: B. M. S. van Praag en A. Kapteyn, Wat is ons inkomen ons waard?, *ESB*, 25 april en 2 mei 1973.

6) Met inkomen bedoelen we onveranderlijk: netto gezinsinkomen.

7) Om redenen die enigszins buiten het bestek van dit artikel liggen, zullen we voor gemiddelde het geometrisch gemiddelde nemen en als spreidingsmaat de logvariantie. Ten behoeve van een enigszins soepel taalgebruik zullen we meestal spreken van „gemiddelde” en van „spreiding”.

gewicht nul zodat hun inkomens voor de bepaling van het gemiddeld inkomen in de SRG niet meetellen. Kort gezegd: in de psychologische en de sociologische literatuur wordt de SRG van een individu opgevat als een bepaalde groep van mensen, die het individu een gewicht 1 geeft. Wij definiëren de SRG als de groep die alle mensen (in de maatschappij) omvat, welke door het individu gewogen worden met een gewicht tussen 0 en 1. Deze gewichten tellen op tot 1.

De invloed van het gemiddeld inkomen in de SRG op het mediaaninkomen kan ook worden beschreven door een elasticiteit: de *reference drift*. Dit is de procentuele toename van het mediaaninkomen bij een toename van het gemiddeld inkomen in de SRG met 1%.

Voor de welvaartsgevoeligheid σ zijn er twee belangrijke verklarende variabelen: de spreiding van de inkomens in de SRG en het quotiënt van het mediaaninkomen en het gemiddeld SRG-inkomen. Hoe groter de spreiding van inkomens in de SRG, des te groter de welvaartsgevoeligheid. Dit ligt voor de hand. Wanneer de inkomensspreiding in de SRG van een individu groot is dan zal hij refereren aan mensen met heel verschillende inkomens. Dat geeft hem een idee wat voor consumptiemogelijkheden die inkomens bieden. Omdat hij hoge inkomens ziet zal hij een inkomen niet gauw met een 10 waarderen omdat hij zich nog wel kan voorstellen wat hij zou kunnen doen met een nog hoger inkomen. Omgekeerd kan hij zich bij een laag inkomen ook nog voorstellen hoe daar mee rond te komen, omdat hij mensen met zulke lage inkomens kent.

Een individu met een kleine spreiding van inkomens in zijn SRG zal een kleine σ hebben. Omdat hij noch met lage noch met hoge inkomens veel ervaring heeft, zal hij al gauw denken dat een wat hoger inkomen dan zijn huidige een 10 waard is en dat een wat lager inkomen ondraaglijk is.

Naarmate het mediaaninkomen en het gemiddeld SRG-inkomen verder uit elkaar liggen wordt σ groter. Deze relatie kan op ongeveer dezelfde manier verklaard worden als de relatie van σ met de inkomensspreiding. Immers, hoe verder het mediaaninkomen af ligt van het gemiddeld SRG-inkomen, des te meer de eigen norm kennelijk afwijkt van wat gemiddeld het geval is in de SRG. Deze excentriciteit duidt ook op een bredere ervaring met verschillende inkomens en verhoogt dus σ .

Het beeld dat we hier schetsen van de determinanten van μ en σ is niet compleet omdat we geen rekening houden met de ervaringen van het individu in het verleden. Een dynamische verklaring van de parameters van welvaartsfuncties zal over twee weken in dit blad worden geschetst 8). Bij gebrek aan longitudinale gegevens laten we het verleden hier buiten beschouwing.

4. Empirische resultaten en interpretatie

De in de voorgaande paragraaf besproken relaties zijn geschat op basis van een steekproef van ca. 3.000 leden van de Consumentenbond, getrokken in 1971. Het meest omvangrijke schattingsprobleem is het kwantificeren van de referentiegewichten die ieders SRG bepalen. Het schatten van de referentiegewichten vereist de constructie van een gecompliceerd econometrisch model waarvan we de details hier niet zullen behandelen 9). We zullen nu eerst enkele resultaten geven m.b.t. de referentiegewichten. In de volgende paragraaf gaan we dan in op de inkomenspolitieke aspecten van de gevonden resultaten.

Voor het schatten van de referentiegewichten hebben we de respondenten onderscheiden naar een aantal sociale kenmerken. Deze sociale kenmerken zijn weergegeven in tabel 1.

We noemen elke combinatie van sociale kenmerken een *sociaal type*. Op grond van de in tabel 1 gegeven sociale kenmerken bleken er in onze steekproef 298 sociale typen te onderscheiden. De keuze van de sociale kenmerken is mede bepaald door de informatie die de enquête geeft.

Tabel 1. Classificatie van respondenten naar sociale kenmerken

Kenmerk	1	2	3	4	5
Opleiding	lager onderwijs	uitgebreid onderwijs	middelbaar onderwijs	universitair onderwijs	
Werkomgeving	in loondienst	zelfstandig	niet werkzaam		
Beroep	blauwe boord	administratief	lager/middelbaar leidinggevend	onderwijs vrije beroepen	niet werkzaam
Urbanisatiegraad	minder dan 50.000 inwoners	50.000 inwoners of meer			
Leeftijd	jonger dan 25 jaar	25 jaar t/m 34 jaar	35 jaar t/m 49 jaar	50 jaar t/m 64 jaar	
Geografie	buiten de Randstad	Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland			

Het model van referentiegewichten specificceert voor elk sociaal type de 298 referentiegewichten die de individuen van dat sociale type toekennen aan individuen van een ander of hetzelfde sociale type. In totaal zijn er dus $298 \times 298 = 88.804$ verschillende referentiegewichten. Een presentatie van al die gewichten is uiteraard ondoenlijk. In plaats daarvan geven we in tabel 2 z.g. *partiële* referentiegewichten, d.w.z. de gewichten per sociaal kenmerk die gemiddeld aan individuen met andere sociale kenmerken worden toegekend.

Om een beetje gevoel te krijgen voor de betekenis van de uitkomsten in tabel 2, bespreken we in het kort de resultaten voor een aantal kenmerken. We zien dat individuen met alleen een lagere schoolopleiding uitsluitend een positief gewicht hechten aan anderen met dezelfde opleiding. De overige gewichten zijn nul. Individuen met een uitgebreid lagere schoolopleiding hechten zowel een positief gewicht aan individuen in hun eigen opleidingsklasse als aan individuen met een hogere opleiding. Desondanks hebben ook deze individuen de neiging om aan mensen met dezelfde opleiding een onevenredig hoog gewicht (in vergelijking tot hun aandeel in de bevolking) toe te kennen.

De laatste regel in tabel 2a geeft de frequenties van de opleidingsverdeling in Nederland in 1971. Het blijkt dan dat terwijl 23% van de Nederlandse bevolking een uitgebreid lagere school heeft bezocht 10), deze individuen aan hun eigen klasse een gewicht geven dat ongeveer drie maal zo hoog is: 68%. Mensen met een middelbare en een universitaire opleiding krijgen een gewicht dat ongeveer twee maal zo groot is als hun aandeel in de bevolking (resp. 24% en 7% t.o.v. 12% en 4%). Mensen met een lagere opleiding worden vrijwel genegeerd 11) door de individuen met een uitgebreide lagere schoolopleiding. We zien in feite dat alle individuen omhoog kijken op de opleidingschaal, dan wel dat ze alleen gewicht hechten aan hun eigen opleidingsklasse. Individuen met een universitaire opleiding hechten dientengevolge alleen gewicht aan hun eigen opleidingsklasse. Dat betekent dus dat deze

8) De dan gepresenteerde theorie is ontwikkeld in A. Kapteyn, *A theory of preference formation*, Proefschrift, Leiden, 1977.

9) Een volledig verslag is te vinden in: A. Kapteyn, B. M. S. van Praag en F. G. van Herwaarden, *Individual welfare functions and social reference spaces*, Rapport 76.01, Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Publieke Sector, RU Leiden, 1976. Een korter verslag zal dit jaar verschijnen in *Sociologica Neerlandica*.

10) Deze 23% is een schatting die betrekking heeft op gezinshoofden tot 65 jaar. Mensen boven de 65 zijn uit de steekproef verwijderd omdat het er zeer weinig waren en ze bovendien zeer atypische kenmerken vertoonden (ze waren meestal rijk en hadden een hoog opleidingsniveau).

11) De gepresenteerde gewichten zijn natuurlijk statistische schattingen, die onderhevig zijn aan fouten (de standaardfouten staan tussen haakjes). De waarden 0 en 1 van de gewichten zijn grenswaarden die aangeven dat de schattingen in het iteratieve maximum likelihood programma convergeerden naar respectievelijk 0 en 1. In dat geval is het niet mogelijk een standaardfout te berekenen.

Tabel 2. Partiele referentiegewichten en frequenties van sociale kenmerken

a Opleiding	1	2	3	4	
1. Lager onderwijs	1 (-)	0 (-)	0 (-)	0 (-)	
2. Uitgebreid lager onderwijs	0 (-)	0,68 (0,13)	0,24 (0,10)	0,07 (0,03)	
3. Middelbaar onderwijs	0 (-)	0 (-)	0,62 (0,11)	0,38 (0,04)	
4. Universitair onderwijs	0 (-)	0 (-)	0 (-)	1 (-)	
Frequentie	0,61	0,23	0,12	0,04	
b Werkomgeving	1	2	3		
1. In loondienst	0,81 (0,01)	0,15 (0,01)	0,04 (0,02)		
2. Zelfstandig	0,26 (0,15)	0,50 (0,13)	0,24 (0,08)		
3. Niet werkzaam	0,81 (0,04)	0,08 (0,00)	0,11 (0,04)		
Frequentie	0,82	0,08	0,10		
c. Beroep	1	2	3	4	5
1. Blauwe boord	0,96 (0,02)	0 (-)	0 (-)	0 (-)	0,04 (0,02)
2. Administratief	0 (-)	0,27 (0,26)	0,52 (0,24)	0,18 (0,08)	0,03 (0,03)
3. Lager, middelbaar leidinggevend	0 (-)	0,11 (0,10)	0,59 (0,12)	0,26 (0,12)	0,04 (0,02)
4. Onderwijs, vrije beroepen	0 (-)	0,03 (0,04)	0,07 (0,14)	0,87 (0,16)	0,04 (0,02)
5. Niet werkzaam	0,31 (0,02)	0,11 (0,02)	0,20 (0,01)	0,28 (0,02)	0,11 (0,04)
Frequentie	0,29	0,10	0,21	0,30	0,10
d. Urbanisatiegraad	1	2			
1. Minder dan 50.000 inwoners	1 (-)	0 (-)			
2. 50.000 inwoners of meer	0,64 (0,23)	0,36 (0,23)			
Frequentie	0,57	0,43			
e. Leeftijd	1	2	3	4	
1. Jonger dan 25	0,89 (0,06)	0,05 (0,03)	0,03 (0,02)	0,03 (0,01)	
2. 25 jaar t/m 34 jaar	0,16 (0,08)	0,79 (0,07)	0,03 (0,03)	0,02 (0,01)	
3. 35 jaar t/m 49 jaar	0,06 (0,02)	0,26 (0,09)	0,65 (0,09)	0,04 (0,04)	
4. 50 jaar t/m 64 jaar	0,03 (0,01)	0,12 (0,04)	0,39 (0,12)	0,45 (0,15)	
Frequentie	0,07	0,24	0,36	0,32	
f. Geografie	1	2			
1. Buiten de Randstad	0,93 (0,16)	0,07 (0,16)			
2. Utrecht, Zuid- en Noord-Holland	0,56 (0,21)	0,44 (0,21)			
Frequentie	0,53	0,47			

individuen zich in hun inkomenswaardering niets aantrekken van het inkomen van anderen die een lagere opleiding hebben genoten.

Op vergelijkbare wijze kunnen de andere deeltabellen van tabel 2 worden geïnterpreteerd. Met betrekking tot „werk-omgeving” zien we dat loontrekkers een relatief hoog gewicht geven aan de zelfstandigen en een relatief laag gewicht aan de niet-werkenden (in vergelijking tot het aandeel van deze groepen in de bevolking).

Bij „beroep” zien we dat mensen in de administratieve beroepen een betrekkelijk groot gewicht toekennen aan het lager en middelbaar leidinggevend personeel (hun superieuren?).

Opvallend bij „urbanisatiegraad” is het feit dat inwoners van kleinere plaatsen alleen refereren aan mensen uit dezelfde categorie, terwijl de inwoners van de grote steden hun stadgenoten zelfs een kleiner gewicht geven dan overeenkomt met hun aandeel in de bevolking.

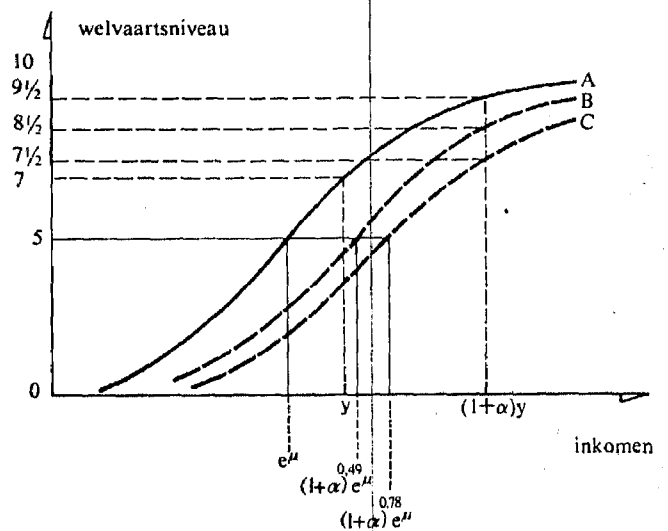
De resultaten voor „leeftijd” vertonen een sterke neiging om veel gewicht te geven aan jongeren. Men zou dit, enigszins stoutmoedig, kunnen opvatten als een weerspiegeling van het feit dat de jongeren in onze maatschappij meer en meer „trendsetters” worden.

De resultaten voor „geografie” ten slotte, bevestigen de eerdere uitkomsten met betrekking tot urbanisatiegraad. Individuen buiten de Randstad geven meer gewicht aan hun eigen klasse dan degenen die binnen de Randstad wonen.

5. Sociale referentiegroep en inkomenswaardering

Onze schatting van de preference drift bedraagt 0,49 (met standaardfout 0,01), terwijl de reference drift op 0,29 (standaardfout 0,03) geschat is. De betekenis van preference drift en die van reference drift samen kunnen worden geïllustreerd aan de hand van figuur 3.

Figuur 3. Illustratie van de werking van preference drift en reference drift

Bezie een individu met inkomen y en WFI A. Stel dat hij op een zeker moment een inkomensstijging verwacht met een factor $(1 + \alpha)$. Zijn huidige inkomen waardeert hij met een 7. Het verwachte toekomstige inkomen $y(1 + \alpha)$ is een flink stuk hoger en wordt dan ook gewaardeerd met een $9\frac{1}{2}$. Wanneer het individu echter de inkomensverhoging daadwerkelijk ontvangt dan veroorzaakt de preference drift een verschuiving van zijn WFI naar rechts, laten we zeggen naar positie B. Aangezien we de preference drift op 0,49 geschat hebben, verschuift het mediaaninkomen van e^μ tot $(1 + \alpha)^{0,49} \cdot e^\mu$. EX

medewerker bedrijfscontacten

De provincie Utrecht vraagt ten behoeve van het ter griffie in te stellen bureau bedrijfscontacten Utrecht een medewerker bedrijfscontacten vac. nr. 901.

De nieuw aan te stellen medewerker zal zich in hoofdzaak bezighouden met:

- de begeleiding van en informatieverstrekking aan bedrijven met problemen in de steer van de vergunningenprocedures bij vestiging, uitbreiding, wijziging en verplaatsing van bedrijfsactiviteiten;
- het vervullen van een wegwijsfunctie in de ambtelijke wereld ten behoeve van de bedrijven;
- het intensiveren van de provinciale bemiddeling ten behoeve van individuele bedrijven in moeilijkheden waarbij werkgelegenheid verloren gaat of dreigt te gaan.

Gevraagd:

- kennis van en gevoel voor de problematiek van het bedrijfsleven;
- opleiding ten minste HBO-niveau
- zeer goede contactuele eigenschappen,

- enige jaren ervaring in een beleidsvoorbereidende functie in de overheidssteer.

Het bureau bedrijfscontacten zal bij wijze van proef worden gekoppeld aan het bureau economische zaken van de afdeling financiën en economische zaken, welk bureau de beleidsadviesering voor gedeputeerde staten op het gehele terrein van de sociaal-economische ontwikkeling verzorgt.

Tot de selectieprocedure kan mede een psychologisch onderzoek behoren.

Het salaris is afhankelijk van leeftijd en ervaring en bedraagt bij indiensttreding tot f 4.335,- bruto per maand.

Een salaris van f 4.642,- behoort i.z.t. tot de mogelijkheden. De provincie kent voorts een aantal goede secundaire arbeidsvoorwaarden. Belangstellenden voor deze functie wordt verzocht hun sollicitatie, met vermelding van vacaturnummer, in te zenden aan het hoofd van de afdeling personeelszaken en organisatie, postbus 18100, 3501 CC Utrecht.

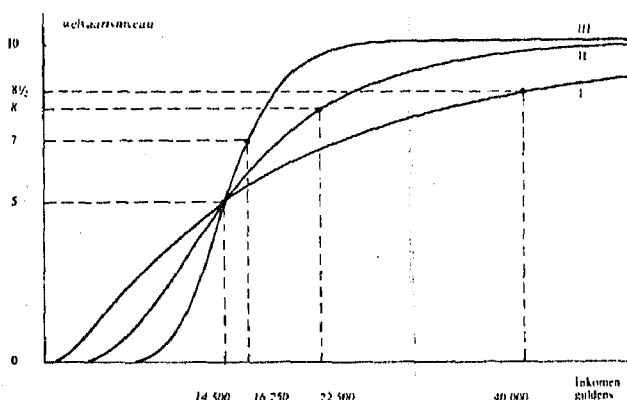
post valt het nieuwe inkomen tegen. De waardering blijkt nog slechts $8\frac{1}{2}$ te bedragen.

De inkomensstijging valt nog eens extra tegen indien alle andere mensen in de SRG er ook een factor $(1+\alpha)$ in hun inkomen op vooruitgaan. Dan schuift ten gevolge van de reference drift het mediaaninkomen extra naar rechts met een factor $(1+\alpha)^{0.29}$ en de totale verschuiving bedraagt dan $(1+\alpha)^{0.78}$. De WFI is dan in positie C. Het individu blijkt zijn nieuwe inkomen nu nog slechts met een $7\frac{1}{2}$ te waarderen.

Door het meeschuiven van het mediaaninkomen met het eigen inkomen en het gemiddeld inkomen in de SRG, valt het welvaartseffect van inkomensstijging dus flink tegen. Indien de WFI niet zou meeschuiven, zou een inkomensstijging met een factor $(1+\alpha)^{0.22}$ dezelfde welvaartsverhoging hebben betekend als de bovenbeschreven inkomensstijging met een factor $(1+\alpha)$. Anders gezegd: als gevolg van de gezamenlijke werking van preference drift en reference drift lekt van elke algemene inkomensstijging 78% weg.

Ten slotte besteden we aandacht aan de determinanten van σ . Het blijkt dat indien de spreiding van inkomens in iemands SRG toeneemt met 1%, σ^2 toeneemt met 0,53 (standaardfout 0,10). De betekenis hiervan wordt toegelicht door figuur 4.

Figuur 4. Illustratie van het verband tussen σ en de spreiding van inkomens in de SRG

We bezien een individu A wiens inkomen, f. 14.500 per jaar, gelijk is aan zijn mediaaninkomen. Hij waardeert zijn inkomen dus met een 5. Zijn WFI is de curve I in figuur 4. Een individu B in A's SRG heeft een inkomen van f. 40.000. Volgens A's WFI I leidt een inkomen van f. 40.000 tot een waardering van $8\frac{1}{2}$. Het is niet verbazingwekkend dat individu A enigszins ontevreden is over de inkomensverdeling.

Stel dat (bijvoorbeeld wegens politieke pressie van individu A) de belastingprogressie toeneemt. Individu B die eerst een netto inkomen had van f. 40.000 ziet dat nu dalen tot f. 22.500. Als gevolg van de gelijkere inkomensverdeling in zijn SRG daalt echter ook de welvaartsgevoeligheid σ van individu A. Als gevolg daarvan verandert zijn WFI in curve II. Volgens deze nieuwe curve worden inkomensverschillen veel sterker gepercipieerd dan voorheen. Met name de waardering met een 8 van een inkomen van f. 22.500 brengt individu A tot de conclusie dat het nog steeds ongelijk verdeeld is in de wereld. Hij kan natuurlijk opnieuw politieke actie ondernemen, als gevolg waarvan B's inkomen daalt, laten we zeggen tot f. 16.250. De WFI van A verandert nu echter in curve III, zodat hij f. 16.250 met een 7 waardeert en waarschijnlijk vindt hij de welvaartsverdeling in zijn SRG nog steeds te ongelijk.

Het belang van het voorbeeld zit hem daarin, dat een afnemende ongelijkheid van inkomens blijkt te leiden tot steeds steilere WFI's. Dientengevolge worden inkomensverschillen die vroeger als gering werden beschouwd nu plotseling als aanzienlijk ervaren. Dit kan een verklaring vormen van het op het eerste gezicht paradoxale feit dat bij het afnemen van de inkomensongelijkheid in Nederland de publieke aandacht

voor inkomensverdelingskwesties steeds groter wordt.

Een soortgelijke interpretatie kan ten slotte worden gegeven van het positieve verband tussen de welvaartsgevoeligheid enerzijds en de afstand tussen iemands mediaaninkomen en het gemiddeld SRG-inkomen anderzijds. Hoe verder e^{μ} van dit gemiddeld inkomen af ligt des te groter wordt σ , zodat in welvaartstermen het verschil juist niet zo sterk gepercipieerd wordt. Het individu beschermt als het ware zich zelf door de gevoeligheid van de perceptie aan te passen aan de omvang van de gepercipieerde verschillen.

6. Besluit

In essentie zijn de gevonden resultaten de kwantificering van het triviale feit dat individuen niet in een vacuüm leven, maar hun normen en waarden ontleenen aan wat zij gedurende hun leven meemaken. Daar de waarderingen van individuen afhangen van hun omstandigheden wordt beleidsvoering gecompliceerd. Neem bijvoorbeeld economische groei. Indien

WFI's voor eens en voor altijd gegeven zijn, dan is het duidelijk dat algemene inkomensstijgingen bijdragen aan de individuele inkomenswaardering. Nu volgens ons onderzoek WFI's niet constant zijn, moeten de welvaartseffecten van economische groei met wat meer reserve bezien worden. Komende week zal door twee van de auteurs in *ESB* een studie worden gepresenteerd waarin, op basis van het hier ontwikkelde model, de welvaartseffecten van inkomenshervdeling en economische groei kwantitatief worden vergeleken.

We hebben al eerder aangegeven dat de verklaring van individuele WFI's uit het huidige inkomen en uit de inkomensverdeling in de SRG niet volledig is. Ook ervaringen in het verleden beïnvloeden iemands WFI. Over twee weken zal in *ESB* een studie worden gepresenteerd waarin ook een dynamische verklaring van WFI's wordt gegeven.

B. M. S. van Praag
A. Kapteyn
F. G. van Herwaarden